

„SLUŽIŤ ČASNEJ PRAVDE, ZABEZPEČIŤ POZEMSKÉ DOBRO ...“

(NOTES ET DOCUMENTS 1990-1992)

Ponovembrovým postupným odklňaním sme sa po dvojgeneračnej prestávke znova otvorili kontaktu s farbami a chuťou celého spektra myslenia najmä Západnej Európy. Azda najväčšími izolovaní, ak sa pokúsime diferencovať totalitné obmedzovania, sme dovtedy boli od myslenia náboženskej proveniencie, hoci alebo práve preto, že v období medzi dvoma vojnami a až do roku 1948 sa práve kresťanská náboženská filozofia reciprovala u nás hádam vo všetkých svojich vtedajších podobách a v mnohých z nich sa aj rozvíjala.

S jedným z týchto smerov, s maritainovským tomizmom personalistického zamerania sa kontakt obnovuje prostredníctvom časopisu *Notes et documents* s podtitulom *Pour une recherche personaliste/For a personalist approach*. Vydavateľom je *Institute international Jacques Maritain*, založený v roku 1974, presnejšie jeho *Centre international d'études et recherches* v Ríme. Časopis má charakter revue, vychádza ako štvormesačník (tri razy do roka) dvojjazyčne – francúzsky a anglicky, španielska mutácia pre Latinskú Ameriku v Caracase (Venezuela).

Charakter časopisu súzvučí s Maritainovou predstavou „časopisov špecificky časných a katolíckych duchom“, ako ju sformuloval v poslednej zo šiestich prednášok na tému *Duchovné a časné problémy nového kristovstva*¹ v roku 1939: „Vlastným priamym cieľom, ku ktorému smerujú, nie je apoštolát, ale nejaké časné dielo, ktoré treba vykonať, nejaká časná pravda, ktorej treba slúžiť, nejaké pozemské dobro, ktoré treba zabezpečiť“ ([1], 310).

Premietnuté na obsah to vysvetľuje posun od pôvodne filozofickej problematiky tomizmu k filozofickému pohľadu na súčasné globálne problémy, ba až k širokému sociálno-politickému záberu ich teoretickej reflexie. Tomuto posunu zasa zodpovedá neobyčajne široký okruh prispievateľov počnúc filozofmi, teológmi cez biblistov, spisovateľov až po právnikov, politológov i politikov a nechýbajú ani ekonómovia a predstavitelia nadnárodných inštitúcií.

Filozofické príspevky, výrazne eticky podfarbené, sú preto len jedným typom príspevkov. Časopis pritom nie je ani tak orientovaný na dielo Jacqua Maritaina, ako na poslanstvo tohto diela, nie natoľko na rozvíjanie tomistickej filozofie ako metafyzického systému, ako na uplatnenie zásad Maritainovho integrálneho humanizmu v teoretickej reflexii súčasnosti vôbec.

¹ V origináli španielsky *nueva cristiandad*, francúzsky *chrétienté nouvelle*, a teda nie *christianisme nouveau*, pretože Maritain pochopil kresťanstvo ako kristovstvo – ako aktuálne humánne, sociálno-politické uskutočňovanie kresťanstva na rozdiel od systému zjavených právd a noriem. V súčasnosti k tomuto chápaniu konverguje najmä cirkev v latinskoamerických krajinách.

Preto najpočetnejšie sú teoretické štúdie na také životne dôležité žité a život podmienujúce témy ako ekológia (č.29/1990), kultúrny priestor novej Európy (č.30-31/1991), prechod k trhovej ekonomike (č.32/1991), ústavné zmeny (č.33-34/1992), niektoré z nich prezentované ako programové príspevky na významných medzinárodných fórach.

Spoločným menovateľom všetkých príspevkov je hlboké zaujatie, ba až ustarostené vedomie nedeliteľnosti zásadných problémov – či už pretrvávajúcich (morálnych), nástojčivo sa vynárajúcich (ekológia), alebo až katastrofických (problém sever-juh).

Jednotlivé príspevky dokumentujú zainteresovanosť cirkvi napr. na súčasných problémoch ľudstva, ale aj jej responzivnosť na zhoršujúce sa napr. ekologické podmienky na Zemi, ba čo viac, aj jej ochotu reinterpretovať vlastné pôvodne optimistické názory a chápať teologické hľadisko ako globálny horizont praktických rozhodnutí (K. Golser v č. 29). Prezrádza to inšpiráciu Maritainovou teoretickou víziou nového kristovstva ako „určitého usporiadania či určitého civilizačného obdobia, ktorého oduševňujúca forma by bola kresťanská a ktoré by zodpovedalo dejninej klíme doby, do ktorej vstupujeme“ ([1], 141).

Podobne tiež myšlienky z príspevkov viacerých autorov rozličného záberu na tému vzťahu bios-anthropo-ethos ako: „nepriateľskosť živlov treba prekonať účasťou, intímny vzťahom k rozličným formám prostredia... A tak potrebujeme etiketu..., ktorá nám umožní reformulovať dimenzie nášho panstva... a napokon toto nové vedomie musíme situovať do primeraných historicko-politických perspektív, ktoré by boli schodnou alternatívou scénárov čistého zisku a číreho konzumu“ (V. Melchiorre v č.29) alebo „predstava, že medzi morálnymi voľbami a materiálnymi iniciatívami, medzi solidaritou a súperením je neprekonateľná priepasť alebo že jeden člen dvojice môže fungovať len bez neprítomnosti druhého, je naivnou a anachronickou črtou nášho duchovného dedičstva. Jej nepravdivosť dokladá historická skúsenosť, ale predovšetkým ju možno odmietnuť na základe prísnej teoretickej reflexie“ (S. Zamagni v č.29) znejú ako výrazne motivované Maritainovou diagnózou „podivného stavu ľudstva“..., „ktoré síce vládne hmote a fyzickému svetu, ale je bezmocné a dezorientované pred zrozumiteľnými skutočnosťami, s ktorými ho kedysi spájala poníženosť múdrosti podriadenej bytosti; pre boj s hmotou je vystrojené ako nejaký boh, pre boj s duchom stratilo všetky svoje zbrane a nemilosrdné zákony metafyzického vesmíru ho smiešne drvia“ ([2], 74).

Tematickú orientáciu posledných troch ročníkov v rubrikách Štúdie a dokumenty, Poznámky, Kronika, Informácie formujú predovšetkým veľkorysé medzinárodné, ba až medzikontinentálne projekty *Medzinárodného inštitútu Jacqua Maritaina*. Dvojčíslice 30-31/1991 informuje o projekte *Učenia biskupských konferencií o ekonomickej etike. Analýza nedávnych dokumentov* (od *Rerum novarum* po súčasnosť). Prvá konferencia na túto tému sa uskutoční vo Fribourgu 1. - 3. 4. 1993 a za cieľ si kladie zmapovať a interpretovať prínos cirkevných dokumentov, ktorými biskupi na celom svete reagovali na pontifikálne sociálne učenie a rozširovali ho. Aj keď na Slovensku veľmi pravdepodobne nevzniklo veľa takýchto dokumentov, predsa len je to výzva pre znalcov tejto problematiky u nás zapojiť sa do medzinárodnej spoluprá-

ce už aj preto, že v recenzovaných ročníkoch je jediná zmienka o Slovensku a aj tá je negatívna (politický separatizmus).

Číslo 32/1991 prináša informácie o seminári na tému *Kultúrna spolupráca a rozvojové stratégie v Afrike: podiel náboženstiev* (12. - 15. 12. 1991, Pobrežie slonoviny), ktorý sa konal ako súčasť projektu *Etika a ekonomika: výzva k rozvoju v Afrike. Príspevok kresťanských komunít*.

Úvodom spomenuté otváranie sa ukázalo byť ústretovým procesom. Jednotlivé čísla sa postupne čoraz väčšmi zaplňajú problematikou stredovýchodnej Európy – jednak reflexiou toho, čo v tomto priestore absentovalo, ale aj tým, čo tu práve vzniká. Od čísla 30 dáva časopis priestor autorom z tejto časti Európy, ako prvým maďarským a poľským, neskôr (č. 32) aj českým. V roku 1991 sa rozbieha aj prvý – a znova rozsiahly – projekt pre Maďarsko, ČSFR a Poľsko: *Projekt intelektuálnej spolupráce v oblasti problematiky uskutočňovania demokracie*. V rámci tohto projektu by sa počas troch rokov každoročne mali uskutočniť dva semináre, pripraviť viacero prekladov klasických diel politickej teórie (Maritain, Mounier, Sturzo) do maďarčiny, češtiny a poľštiny, zorganizovať série prednášok v rámci kresťanských akadémií. Prvý z predpokladaných seminárov sa uskutočnil 10. - 13. 10. 1991 v Budapešti na tému *Demokracia a konštitučné zmeny v Strednej Európe*. Príspevkom z tohto stretnutia bolo venované dvojčíslo 33-34/1992.

O Maritainovi-filozofovi časopis referuje sporadicky, napríklad informáciami o vydávaní jeho *Opera omnia*, retrospektívnymi pohľadmi na niektoré jeho významné diela, obvykle v rámci prednášok či seminárov poriadaných asociáciami J. Maritaina v jednotlivých krajinách (USA, Poľsko, Taliansko, Latinská Amerika).

Recenzované diela pomerne reprezentatívne zastupujú najnovšiu produkciu z oblasti sociálnej filozofie a politických teórií (R. Dahl: *Democracy and Its Critics*; H. Schmit: *Progresso sociale e rivoluzione. L'illusione dialettica*; R. Dahrendorf: *Reflections on the Revolution in Europe*; Yves Simon – O. Lacombe: *J. Maritain: La générosité de l'intelligence*; R. Royal: *1492 and all that. Political Manipulations of History*).

Teoretické vákuum, ktoré u nás vzniklo so zánikom záväzného filozofického systému, sa zaplňa len pomaly a ťažko. Pritom sociálno-teoretické, politicko-teoretické, nábožensko-teoretické reflexie prevažujú nad vlastnými filozofickými reflexiami. A zoči-voči tejto realnej skutočnosti je čítanie *Notes et documents* prinajmenej inšpiratívne.

Marianna Oravcová

LITERATÚRA

- [1] MARITAIN, J.: Křesťanský humanizmus. Universum 1947.
- [2] MARITAIN, J.: Traja reformátori. Trnava 1947.